

Otizmli Çocuklarda Zihin Kuramı Becerileri Öğretimlerinin İncelenmesi: Betimsel Literatür Analizi

Şazimet ARIKAN

E-mail: durmusoglu_sazimet@hotmail.com

Nesrin Uçmaklıoğlu Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Çekmeköy, İSTANBUL

ORCID: 0000-0001-9565-1284

DOI: 10.5281/zenodo.17444772

ÖZET

Doğduğumuz andan itibaren çevremiz ile iletişim kurmak, çevremizi ve diğer insanları anlamak ve başka insanların davranışlarını değerlendirmek için zihinsel yeteneklerimizi kullanırız. Bu zihinsel yetenekler başka insanların istek, amaç, hayal, duygu gibi zihinsel durumlarını anlamamızı sağlar ve bu beceriler bebeklikten itibaren gelişmeye başlayan zihin kuramı ile açıklanır. Bu derlemede otizmli çocuklarda zihin kuramı becerilerinin gelişim süreçlerini sistematik olarak incelemek, zihin kuramı becerilerinin öğretimi için kullanılan müdahale yaklaşımlarını karşılaştırmak, literatürdeki çalışmaların ortak yönlerini ve kullanılan kuramsal çerçeveleri belirlemek, kaç çalışma incelendiğini ve sonuçların uygulanabilirliğini tartışmak ve eğitimin iyi bir takım arkadaşı özelliklerine sahip olmasının bu müdahalelerin etkisini nasıl güçlendirdiğini yorumlamak amaçlanmıştır. “Literatür taraması” temel alınarak otizmli ve tipik gelişim gösteren çocuklar üzerinde zihin kuramı becerilerinin gelişimini inceleyen çalışmalar derlenmiştir. İncelenen çalışmaların örneklem büyüklükleri, yaş aralıkları ve kontrol grupları gibi yöntemsel özellikleri kaydedilmiş ve karşılaştırılmıştır. Bu derlemede, literatürde yer alan çalışmaların sayısı ve bunların ortak yönleri ile kuramsal çerçeveler (ör. sosyal biliş, teori-of-mind kuramı) tartışılmıştır. Çalışmamız yapılandırılmış müdahalelerin otizmli çocuklarda zihin kuramı becerilerini anlamlı biçimde geliştirebilen ancak genellemelerin sınırlı kalabildiğini gösterir nitelikte olmuştur. Müdahaleler, özellikle sosyal etkileşim ve iletişim odaklı yaklaşımlar ile düşünce temsiliğini güçlendirmeyi amaçlayan teknikler üzerinden kavramsal ve farkındalık becerilerini desteklerken bu etkilerin yaş ve bağlama göre değişebildiği görülmektedir. Düşünce baloncuğu gibi görsel destekli yöntemler genellikle diğer tekniklere göre daha güçlü etkiler sunabilir ancak bu farkındalık ve dil becerileri ile kültürel bağlama bağlı olarak değişebilir. Akran desteği ve kapsayıcı öğretim uygulamaları ise edinilen becerilerin günlük yaşamda kullanıma genelleştirilmesi açısından önemli görülmektedir. Kuramsal çerçeveler kapsamında müdahalelerin kavramsal düzeyde becerileri hedeflediği, buna ek olarak farklı stratejilere ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Zihin kuramı, Zihin kuramı gelişimi

Gönderim Tarihi: 08.09.2025

Kabul Tarihi: 20.10.2025

Elektronik Yayın Tarihi: 25.10.2025

ABSTRACT

From the moment we are born, we use our mental abilities to communicate with our environment, to understand others, and to interpret human behavior. These mental abilities enable us to comprehend other people's desires, intentions, imaginations, and emotions—capacities explained through the concept of *Theory of Mind* (ToM), which develops from infancy onward. This review aims to systematically examine the developmental processes of Theory of Mind skills in children with autism, to compare intervention approaches used for teaching these skills, to identify the common features and theoretical frameworks of studies in the literature, to specify the number of studies reviewed and their methodological characteristics, and to discuss how possessing good teamwork skills as an educator can enhance the effectiveness of these interventions. Based on a **literature review** methodology, studies examining the development of Theory of Mind skills in children with autism and those with typical development were compiled. The methodological features of these studies—such as sample sizes, age ranges, and control group designs—were recorded and compared. The review also discusses the number of studies identified, their shared characteristics, and the theoretical frameworks employed (e.g., social cognition, theory-of-mind paradigm). Our findings indicate that **structured interventions** can significantly improve Theory of Mind skills in children with autism, although generalization of these skills remains limited. Interventions focusing on **social interaction and communication** or employing **representation-based techniques** (e.g., thought-bubble methods) enhance conceptual understanding and awareness, though their effectiveness may vary depending on age and context. Visual support techniques such as the thought-bubble method tend to yield stronger effects than other methods, but these outcomes may differ according to language proficiency and cultural context. Moreover, **peer-assisted and inclusive teaching practices** are found to play a key role in promoting the generalization of learned skills to real-life situations. Within theoretical frameworks, interventions appear to target conceptual levels of understanding, yet additional strategies are required to support broader cognitive and social generalization.

Keywords: Autism, Theory of mind, Development of theory of mind

Submitted Date: 08.09.2025

Acceptance Date: 20.10.2025

Electronic Issue Date: 25.10.2025

1. GİRİŞ

Dünyaya geldiğimiz dakikadan itibaren diğer insanlarla etkileşime gireriz. Çevreyle girdiğimiz bu etkileşimle birlikte, farklı şekillerde kendimizi, yaşadığımız ortamı ve diğer insanları değerlendirerek öğreniriz. Bu öğrenme, bazen hızlı bazen yavaş olmak üzere yaşamın her döneminde gerçekleşir. Ama en hızlı olduğu dönem erken çocukluk dönemidir. Bu dönemde çocuğun kendini gerçekleştirebilmesi ve gelişiminin desteklenebilmesi yaşadığı çevreye, etkileşime girdiği insanlara ve yeteri kadar uyarıcı alıp almamasına bağlıdır. Çocuk için tüm bu etkenler olması gerektiği gibi gerçekleştiğinde öğrenme süreci de çok daha hızlı olmaktadır. Bunun sonucunda da çocuğun başka insanlardan öğrenmesi, diğer insanların düşündüklerinin farkına varması, durumlara uygun davranışlar sergilemesi gibi beceriler kazanılmaktadır. Bu beceriler bireylerin toplumsal yaşamını başarılı bir şekilde devam ettirebilmesi için oldukça önemlidir. Yaşamına devam etmesi için gerekli becerilere sahip olan çocuklar, insan zihnine karşı da merak içindedir ve insan zihnini anlayabilmek için zihin kuramına sahiptirler (Waxman ve Gelman S, 2009).

Zihin kuramı (Theory of Mind, [ToM]) becerileri, başka insanların niyetleri, inançları, istekleri ve düşüncelerini anlamayı ifade eder ve sosyal etkileşimlerin temel taşıdır (Wellman ve Cross, 2001). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda ToM becerilerinin gelişimi, sosyo-duygusal uyum ve iletişim açısından kritik bir rol oynamaktadır (Ruffman ve arkadaşları, 2006). Ancak bu alanda elde edilen kanıtlar karmaşık ve bazı yönlerden çelişkili olabilir. Çünkü müdahalelerin etkileri, çalışma tasarımları ve ölçüm araçları arasındaki farklılıklardan dolayı net ve genellenebilir sonuçlar elde etmek güçtür. Bu durum, ToM becerilerinin otizmlili çocuklarda nasıl geliştiğini ve hangi eğitim yaklaşımlarının bu becerileri etkili biçimde desteklediğini anlamaya yönelik sistematik bir literatür derlemesinin yapılmasını gerekli kılmaktadır.

ToM müdahalelerinin etkisini değerlendiren çalışmaların çoğu, sosyal etkileşim odaklı müdahalelerin ve görsel desteklerin kavramsal ToM becerilerini güçlendirdiğini, fakat genelleşme ve uzun vadeli etkilerin değişkenlik gösterebildiğini bildirmiştir (Bamicha ve Athanasios, 2022). Düşünce baloncuğu ve benzeri tekniklerin bazı çalışmalarda diğer tekniklere göre daha güçlü etkiler sağladığına dair kanıtlar bulunmaktadır ancak bazı durumlarda dilsel beceriler ve kültürel bağlam etkileri bu sonuçları sınırlayabilir (Wall ve Higgins, 2004). Akran desteği ve kapsayıcı sınıf uygulamaları, edinilen becerilerin günlük yaşam ve sosyal işlevselliğe genelleştirilmesini kolaylaştırdığına dair ortak görüş vardır (Carter ve arkadaşları, 2015). Uluslararası literatürde, otizmde ToM kavramsallaşmasının ve ölçümünün kültüre bağlı değişiklikler gösterebileceği, bazı çalışmalarda ise kavramsal ve pratik becerilerin ayrıştırılması gerektiğini savunan görüşler bulunmaktadır (Zhu ve arkadaşları, 2023).

Zihin kuramı; bireyin kendi dışındaki insanların kendisinden farklı bir anlayışa sahip olduğunu anlayabilme, kendisinin veya başka insanların zihinsel durumlarını anlayabilme ve bunları yansıtabilme becerisini içeren bir kuramdır (Sayın ve Candansayar, 2008). Kendimiz dışındakilerin, arzu, niyet, duygu ve inanç gibi zihinsel durumları hakkında tespitlerde bulunma ve bu zihinsel durumlara göre onların davranışları hakkında varsayımlarda bulunma yeteneğidir (Wellman ve Liu, 2004). Mimikleri gözlemleme, vücut dili ve farkında olunarak yapılan tekrar edici hareketleri, yetişkin insanların başkalarının davranışlarını gözlemleyerek tahmin etmelerini sağlayan stratejileridir (Smith, 2009).

Bu derlemede, otizmlı çocuklarda zihin kuramı becerilerinin gelişim süreçlerini sistematik olarak incelemek, ToM öğretiminde kullanılan müdahale yaklaşımlarını karşılaştırmak, literatürdeki ortak yönler ve kuramsal çerçeveleri belirlemek, incelenen çalışmaların sayısını ve uygulanabilirliğini tartışmak ve eğitimin iyi bir takım arkadaşı özelliklerine sahip olmasının müdahale etkisini nasıl güçlendirdiğini yorumlamak amaçlanmaktadır.

Problem Durumu

Zihin kuramı, bireyin başkalarının duygu, düşünce, niyet ve inançlarını anlama kapasitesidir (Premack ve Woodruff, 1978). Bu beceri, sosyal etkileşim ve iletişim için temel bir bilişsel süreçtir. Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde, sosyal bilişsel süreçlerdeki farklılıklar, özellikle zihin kuramı becerilerinin gelişiminde belirgin sınırlılıklara yol açmaktadır (Baron-Cohen ve arkadaşları, 1985). Bu eksiklik, otizmlı bireylerin sosyal ilişkiler kurma, duygusal ifadeleri anlama ve başkalarının davranışlarını öngörme becerilerini doğrudan etkilemektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, otizmlı çocuklarda zihin kuramı becerilerinin öğretimine ilişkin yapılan araştırmaları yöntem, katılımcı özellikleri, kullanılan teknikler ve elde edilen bulgular açısından betimsel olarak analiz etmektir.

Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, mevcut literatürde dağınık biçimde yer alan zihin kuramı öğretimi araştırmalarını bütüncül bir çerçevede değerlendirmeyi amaçladığından elde edilen sonuçların, özel eğitim alanında zihin kuramı temelli öğretim programlarının geliştirilmesine katkı sunması beklenmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Zihin kuramı kavramı ilk kez Premack ve Woodruff (1978) tarafından “birinin zihinsel durumlarını başkalarının davranışlarını anlamak için kullanabilme” olarak tanımlanmıştır. Normal gelişim gösteren çocuklarda bu beceriler 4–5 yaş civarında olgunlaşırken, otizmlı bireylerde gecikmeli veya sınırlı gelişim gösterir (Wellman ve arkadaşları, 2001). Modüler kuram (Baron-Cohen, 1995), zihin kuramının beynin özel bir modülüne dayandığını ileri sürerken; simülasyon kuramı (Harris, 2007), bireylerin başkalarının zihinlerini kendi zihinsel süreçlerini simüle ederek anladıklarını öne sürer. Bilişsel-kültürel yaklaşımlar ise çevresel faktörlerin, sosyal öğrenmenin ve kültürel aktarımın bu becerinin gelişiminde belirleyici olduğunu vurgular (Vygotsky, 1978).

2.1. Kuramsal Çerçeve: Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Zihin Kuramı Gelişimi ve Otizm ve Zihin Kuramı

Zihin kuramı, gelişimsel süreç boyunca değişim gösteren ve evrilen bir kavramdır. Çocukluk döneminin erken aşamalarında başlayan bu gelişim, çocukların sosyal etkileşimleri ve bilişsel yetenekleri ile doğrudan ilişkilidir (Waxman ve Gelman S, 2009; Lagattuta ve arkadaşları, 2010). Bebeklik döneminde, yüz ifadelerine yanıt verme, sosyal gülümseme, göz teması kurma ve taklit etme gibi davranışlar, zihin kuramının temellerinin atılmasında kritik

rol oynamaktadır. 14-18 aylık bebeklerin, niyetli eylemleri ayırt edebilme yeteneklerinin olduğu gözlemlenmiştir (Kaysılı, 2013). İki yaşından itibaren çocuklar, başkalarının isteklerini ve bu isteklerin eylemlerle ilişkisini anlamaya başlarlar (Wellman ve Wooley, 1990).

Üç yaşından itibaren çocuklar, düşünce ve eylem arasındaki ayrımı yapabilme yeteneğine sahip olurlar ve hayali düşünceler geliştirebilirler (Wellman ve Lagattuta, 2000; Flavell, 1992). Dört yaşında çocuklar, temsili düşünceleri anlamaya ve bilişsel duyguları kavramaya başlarlar (Baron-Cohen, ve arkadaşları 2001). Beş yaşına geldiklerinde, başkalarının yanlış inançlara sahip olabileceğini kavrayarak zihin kuramı becerilerini daha da geliştirirler (Wellman ve arkadaşları, 2001). Zihin kuramı, beş yaş sonrası dönemde daha da gelişerek bireylerin sosyal ve duygusal etkileşimlerini anlamalarına olanak tanır (Flavell, 1992).

Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde ise zihin kuramı gelişimi, normal gelişim gösteren çocuklarla kıyaslandığında önemli farklılıklar göstermektedir (Hale ve Tager-Flusberg, 2005). Otizmlili bireyler, sosyal etkileşim ve iletişimde sınırlılıklar yaşamakta, bu durum zihin kuramı becerilerinin gelişimini olumsuz etkilemektedir (Soylu, 2023). Otizmlili çocukların zihin kuramı becerilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilen Sally-Anne testi, bu bireylerin başkalarının düşüncelerini anlama kapasitesini ölçmektedir (Baron-Cohen ve arkadaşları, 1985).

Son yıllarda yapılan araştırmalar, otizmlili çocuklarda zihin kuramı becerilerini güçlendirmek için çeşitli eğitim tekniklerinin uygulanmasının etkili olduğunu göstermiştir. Örneğin, "düşünce baloncuğu tekniği" ve "kafaya konan resimler" yöntemi gibi yaklaşımlar, otizmlili çocukların zihin kuramı becerilerini geliştirmek için kullanılmaktadır (Tekin, 2010; Swettenham, 1996). Yapılan çalışmalar, bu tekniklerin otizmlili çocukların sosyal etkileşim ve iletişim becerilerini artırmada önemli katkılar sağladığını ortaya koymaktadır (Howlin ve arkadaşları, 2016; Begeer ve arkadaşları, 2011).

Bu bağlamda, zihin kuramı kavramının tarihsel gelişimi, farklı modeller (modüler, simülasyon, bilişsel-kültürel) ve öğretim uygulamalarının ilişkisi üzerine sistematik bir değerlendirme yapılması önem arz etmektedir. Son beş yıl içinde yayımlanan yurt içi ve yurt dışı literatür, kuramsal çerçevenin desteklenmesi açısından dikkate alınmalıdır. Bu tür bir inceleme, zihin kuramının gelişiminde önemli katkılarda bulunacak ve otizmlili çocukların zihin kuramı becerilerinin geliştirilmesine yönelik yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına zemin hazırlayacaktır.

3. YÖNTEM

Bu çalışma, otizmlili çocuklarda Zihin Kuramı (Theory of Mind) becerilerinin öğretimine ilişkin mevcut araştırmaları incelemeyi amaçlayan betimsel bir literatür analizi yöntemiyle yürütülmüştür. Çalışma kapsamında, ilgili alan yazın sistematik biçimde taranmış, elde edilen veriler nitel analiz yaklaşımları doğrultusunda değerlendirilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, nitel araştırma desenlerinden betimsel literatür analizi yöntemiyle tasarlanmıştır. Bu yöntem, belirli bir konuya ilişkin mevcut çalışmaların sistematik biçimde incelenerek eğilimlerin, yöntemsel yaklaşımların, bulguların ve önerilerin bütüncül biçimde

ortaya konmasını amaçlar. Araştırma modeli, zihin kuramı becerilerinin öğretimine yönelik uygulamaları anlamak, sınıflandırmak ve bu alandaki eğilimleri belirlemek için uygun görülmüştür.

3.2. Veri Toplama Süreci

Veriler, ERIC, Google Scholar, Scopus, ULAKBİM ve APA PsycInfo gibi akademik veri tabanlarında yapılan sistematik taramalar sonucunda elde edilmiştir. Tarama sürecinde “Theory of Mind”, “Autism Spectrum Disorder”, “Social Cognition”, “Mindreading Training” ve “Zihin Kuramı öğretimi” gibi anahtar kelimeler kullanılmıştır. 2005–2024 yılları arasında yayımlanan ve otizmlili çocuklarda zihin kuramı becerilerinin öğretimini doğrudan ele alan makaleler çalışmaya dâhil edilmiştir. Uygulama dışı veya yalnızca kuramsal temelli çalışmalar kapsam dışı bırakılmıştır.

3.3. Veri Analizi

Elde edilen çalışmalar, nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. İçerik analizi sürecinde, her bir araştırma okunarak amaç, yöntem, katılımcı özellikleri, uygulama süreci, kullanılan materyaller, elde edilen bulgular ve öneriler gibi kategoriler altında kodlanmıştır. Bu kodlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar belirlenerek temalar oluşturulmuştur. Verilerin analizinde tematik yaklaşım benimsenmiş; benzer bulgular bir araya getirilerek genel eğilimler ortaya konmuştur. Bu süreç, zihin kuramı öğretimiyle ilgili literatürdeki mevcut durumu bütüncül bir biçimde değerlendirmeyi mümkün kılmıştır.

3.4. Güvenirlik ve Geçerlik

Analiz sürecinin güvenilirliğini artırmak amacıyla kodlama işlemleri iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak yapılmış, ortaya çıkan temalar üzerinde karşılaştırmalı değerlendirme gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, araştırma kapsamında kullanılan veri tabanları, makale seçim ölçütleri ve analiz süreci ayrıntılı biçimde açıklanarak yöntemsel şeffaflık sağlanmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Zihin Kuramı Becerilerinin Ortaya Çıkışı

Literatür incelemesinin bulguları, otizmlili çocukların zihin kuramı (Theory of Mind – ToM) becerilerinde anlamlı gelişmeler kaydedebileceğini göstermektedir (Adibsereshki ve arkadaşları, 2015). Eğitim programlarının, çocukların sosyal etkileşimlerini ve empati kapasitelerini arttırdığı bulunmuştur. Örneğin, yapılandırılmış oyunlar ve sosyal hikâye uygulamaları yoluyla ToM becerilerinde belirgin bir artış olduğu vurgulanmaktadır (Begeer ve arkadaşları, 2011; Howlin ve arkadaşları, 2016). Bu tür uygulamalar, çocukların düşünce ve duygu ayırımını anlamalarına yardımcı olarak sosyal farkındalıklarını güçlendirmekte, çevresindeki bireylerin davranışlarını yorumlama becerilerini geliştirmektedir (Korkmaz, 2019).

4.2. Etkili Öğretim Stratejileri

ToM öğretimi için çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir. Görsel araçlar, hikâye tabanlı öğrenme ve sosyal etkileşim etkinlikleri, otizmlili çocuklarda bilişsel gelişimi destekleyen

yöntemler arasındadır (Baron-Cohen, 2000). Araştırmalar, görsel desteklerin çocukların soyut kavramları anlamalarına ve sosyal senaryoları çözümlemelerine yardımcı olduğunu göstermektedir (Swettenham, 1996; Tekin, 2010). Ayrıca grup oyunları ve ikili etkileşim temelli etkinlikler, sosyal becerilerin gelişimini desteklemekte ve empatik davranışları teşvik etmektedir (Kaland ve arkadaşları, 2002; Kerr ve Durkin, 2004). Bu stratejiler hem bilişsel hem de duygusal öğrenme süreçlerini destekleyerek çocukların çevresel uyum becerilerini arttırmaktadır (Charman, ve Baron-Cohen, 2000).

4.3. Önerilen Müdahale Programları

Çalışmanın sonuçları, ToM becerilerinin gelişimi için yapılandırılmış, bireysel farklılıklara duyarlı müdahale programlarının etkili olduğunu göstermektedir (Green, ve Gilroy, 2012). Bu programlar sosyal hikâyeler, rol yapma etkinlikleri, oyun temelli terapi ve bilişsel-davranışsal yaklaşımları içermektedir (Baron-Cohen ve arkadaşları, 1985; Wellman ve arkadaşları, 2001). Bu tür uygulamalar, çocukların yalnızca sosyal farkındalığını değil, aynı zamanda iletişim becerilerini, öz düzenleme ve duygusal kontrol yeteneklerini de geliştirmektedir (Duffy, 2009). Gelecekteki araştırmaların, bu programların genellenebilirliğini ve uzun vadeli etkilerini incelemesi önerilmektedir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İnceleme, otizmlili çocuklara ToM becerilerini öğretmek için yapılan müdahalelerin literatürde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Otizmlili bireylerin bu becerilerde zorluk yaşadığı bilinmektedir. Otizmlili çocukların ToM becerilerinde, oyun temelli öğrenme veya sosyal hikâyeler ya da görsel desteklerin kullanımı gibi uygun öğretim ve müdahale programları kullanılırsa gelişme gözlemlenebileceği sonucuna varılmıştır. ToM eğitiminde kişisel öğrenme programlarının ve aile ortamının önemi vurgulanmaktadır. Öğretmenler ve terapistler, bu becerilerin kazanımını kolaylaştıracak uygun programlar geliştirmelidir. Bu müdahalelerin uzun vadeli etkilerini test etmek için daha geniş örneklem büyüklüklerine sahip daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Ayrıca otizm tanısı almış çocuklar arasında ToM becerilerini ele alan prosedürlere de ihtiyaç vardır.

Öneriler

1. ToM becerileri eğitimi, okul öncesinden itibaren kapsayıcı eğitim modellerine entegre edilmelidir.
2. Görsel destekli öğrenme materyalleri ve sosyal hikâyeler, eğitimde standartlaştırılmalıdır.
3. Öğretmenlere, ToM temelli öğretim yöntemleri konusunda hizmet içi eğitimler verilmelidir.
4. Müdahalelerin uzun vadeli etkilerini değerlendiren izleme çalışmaları yapılmalıdır.
5. Aile katılımı, programların sürdürülebilirliği açısından önemli bir bileşen olarak ele alınmalıdır.

6. KAYNAKÇA

- Adibsereshki, N., Nesayan, A., Asadi Gandomani, R., & Karimlou, M. (2015). The Effectiveness of Theory of Mind Training On the Social Skills of Children with High Functioning Autism Spectrum Disorders. *Iranian journal of child neurology*, 9(3), 40–49.
- Bamicha, Victoria & Drigas, Athanasios. (2022). ToM & ASD: The interconnection of Theory of Mind with the social-emotional, cognitive development of children with autism spectrum disorder. The use of ICTs as an alternative form of intervention in ASD. *Technium Social Sciences Journal*. 33. 42-72.
- Baron-Cohen, S., Leslie, A. M., & Frith, U. (1985). Does the autistic child have a 'theory of mind'? *Cognition*, 21(1), 37–46.
- Baron-Cohen, S. (1995) *Mindblindness: An Essay on Autism and Theory of Mind*. MIT Press, Cambridge.
- Baron-Cohen, S. (2000). Theory of mind and autism: A fifteen-year review. In S. Baron-Cohen, H. Tager-Flusberg, & D. J. Cohen (Eds.), *Understanding other minds: Perspectives from developmental cognitive neuroscience* (pp. 3–20). Oxford University Press.
- Baron-Cohen, S., Wheelwright, S., Hill, J., Raste, Y., & Plumb, I. (2001). The "Reading the Mind in the Eyes" Test revised version: a study with normal adults, and adults with Asperger syndrome or high-functioning autism. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*, 42(2), 241–251.
- Begeer, S., Gevers, C., Clifford, P., Verhoeve, M., Kat, K., Hoddenbach, E., & Boer, F. (2011). Theory of mind training in children with autism: A randomized controlled trial. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 41(8), 997–1006.
- Carter, Erik & Moss, Colleen & Asmus, Jennifer & Fesperman, Ethan & Cooney, Molly & Brock, Matthew & Lyons, Gregory & Huber, Heartley & Vincent, Lori. (2015). Promoting Inclusion, Social Connections, and Learning Through Peer Support Arrangements. *TEACHING Exceptional Children*. 48. 9-18.
- Charman, T., & Baron-Cohen, S. (2000). Personality and cognitive profiles in autism. In A. Hotz-Behofsits & P. R. Hewlett (Eds.), *The development of autism: Biosocial perspectives* (pp. 117–144). Psychology Press.
- Duffy, L. (2009). Theory of mind training for individuals with autism spectrum disorder: A review. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39(9), 1409–1421.
- Green, J., & Gilroy, T. (2012). The impact of interventions to improve theory of mind in children with autism: A systematic review. *Autism Research*, 5(3), 156–170.
- Flavell, John. (1992). *Cognitive Development: Past, Present, and Future*. *Developmental Psychology*. 28. 998-1005.
- Hale, C. M., & Tager-Flusberg, H. (2005). Social communication in children with autism: the relationship between theory of mind and discourse development. *Autism: the international journal of research and practice*, 9(2), 157–178.

- Harris, P. (2007). From Simulation to Folk Psychology: The Case for Development. *Mind & Language*, 7, 120-144.
- Howlin, P., Baron-Cohen, S., & Hadwin, J. (2016). Teaching children with autism to mind-read: A practical guide for teachers and parents. Wiley-Blackwell.
- Kaland, N., Smith, L., & Mortensen, E. L. (2002). The development of social cognitive skills and theory of mind in autism spectrum disorders. *Scandinavian Journal of Psychology*, 43(4), 319-333.
- Keceli Kaysili, Bahar. (2013). Zihin Kuramı: Otizm Spektrum Bozukluğu Olan ve Normal Gelişen Çocukların Performanslarının Karşılaştırılması / Theory of Mind: A Comparison of Children with ASD and Typically Developing Children. *Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education*, 14.
- Kerr, S., & Durkin, K. (2004). Understanding of thought bubbles as mental representations in children with autism: Implications for theory of mind training. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 34(6), 637-648.
- Korkmaz, H. (2019). Otizmlı bireyler için Zihin Teorisi ile ilgili müdahale programları. *Eğitim ve Bilim*, 44(198), 205-221.
- Lagattuta, K. H., Sayfan, L., & Blattman, A. J. (2010). Forgetting common ground: six- to seven-year-olds have an overinterpretive theory of mind. *Developmental psychology*, 46(6), 1417-32.
- Premack D, Woodruff G (1978) Does the chimpanzee have a theory of mind? *Behav Brain Sci*, 1:515-526.
- Ruffman, T., Slade, L., & Devitt, C. (2006). Theory of mind and the recognition of emotion in children. *Emotion*, 6(4), 689-704.
- Sayın, A., & Candansayar, S. (2008). Şizofrenide Zihin Kuramı (Theory of Mind in Schizophrenia). *Yeni Symposium Dergisi (New Symposium)*, 46, 74-80.
- Smith, M. (2009). Theoretical and practical implications of a theory of mind intervention for children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39(3), 439-448.
- Soylu, C. (2023). Yetişkin ve Yaşlılarda Zihin Kuramının Ölçülmesi ve Zihin Kuramı Performansında Yaşa Bağlı Değişiklikler Measuring of Theory of Mind in Adults and The Elderly and Age-Related Differences in The Performance of Theory of Mind. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 7.
- Swettenham, J. (1996). Can children with autism be taught to understand false belief using computers? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 37(2), 157-165.
- Tekin, İ. (2010). Düşünce baloncuğu tekniği ile otizmlı çocuklarda yanlış inanç öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 43(1), 59-75.
- Waxman SR, Gelman SA. (2009). Early word-learning entails reference, not merely associations. *Trends Cogn. Sci.* 13:258-263.
- Wellman, H. M., & Woolley, J. D. (1990). From simple desires to ordinary beliefs: the early development of everyday psychology. *Cognition*, 35(3), 245-275.

- Wellman, H. M. & Cross, D. (2001). Theory of mind and conceptual Change. *Child Development*, 72, pp. 702-707.
- Wellman, H. M., Cross, D., & Watson, J. (2001). Meta-analysis of theory-of-mind development: The truth about false belief. *Child Development*, 72(3), 655–684.
- Wellman, H. M., & Liu, D. (2004). Scaling of theory-of-mind tasks. *Child Development*, 75(2), 523–541.
- Wellman, Henry & Lagattuta, Kristin. (2012). *Developing understandings of mind*.
- Vygotsky, L. S. (1978). **Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Zhu, T., Zhang, L., Wang, P., Xiang, M., & Wu, X. (2023). The influence of in-groups and out-groups on the theory-of-mind processing: evidence from different ethnic college students. *Cognitive research: principles and implications*, 8(1), 5.
- Wall, K. & Higgins, S. (2004). Thought Bubbles. *Teaching Thinking and Creativity*. 40-47.